

© Ministerstvo spravedlnosti České republiky, www.justice.cz. [Překlad již zveřejněný na oficiální webové stránce Ministerstva spravedlnosti České republiky.] Povolení k opětovnému zveřejnění tohoto překladu bylo uděleno Ministerstvem spravedlnosti České republiky pouze pro účely zařazení do databáze Soudu HUDOC.

© Ministry of Justice of the Czech Republic, www.justice.cz. [Translation already published on the official website of the Ministry of Justice of the Czech Republic.] Permission to re-publish this translation has been granted by the Ministry of Justice of the Czech Republic for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 2. července 2019 ve věci č. 27057/06 a dalších – *Gorlov a ostatní proti Rusku*

Senát třetí sekce Soudu dospěl k jednomyslnému závěru, že vnitrostátní právní úprava v rozporu s článkem 8 Úmluvy neposkytovala dostatečné záruky bránící svévoli při sledování prostor ve vězeňských zařízeních včetně nepřetržitého dohledu prostřednictvím kamer, a to i uvnitř cel, čímž došlo k porušení práva stěžovatelů na respektování soukromého života. Rovněž jednomyslně Soud shledal, že stěžovatelé neměli k dispozici účinný vnitrostátní prostředek nápravy zaručený článkem 13 Úmluvy proti narušování jejich soukromí.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé vykonávají tresty odnětí svobody v různých vězeňských zařízeních, ve kterých dochází k nepřetržitému sledování cel kamerami. Nadto byla kamera v každé cele umístěna tak, aby byl sledován celý prostor uvnitř cely. Kamery přitom zčásti, ne-li výlučně, obsluhoval ženský personál, přestože se jednalo o vězeňská zařízení určená pro muže. Podle stěžovatelů toto nepřetržité sledování, navíc prováděné ženským personálem, bylo v rozporu s jejich soukromím. Obrátili se proto na vnitrostátní soudy s tím, aby přikázaly vězeňské službě ukončit tento zásah.

Vnitrostátní soudy konstatovaly, že právní úprava umožňovala používat audiovizuální prostředky dohledu k zamezení útěků, páchání trestné činnosti či narušování vnitřního pořádku. Nezakazovala sledování prostřednictvím kamerového systému ani jeho obsluhu osobou opačného pohlaví. Tyto osoby navíc jednaly v rámci plnění pracovních povinností, nedocházelo proto ani ke snižování důstojnosti stěžovatelů. Používání kamerového systému sloužilo k zajištění bezpečnosti samotných vězňů, jejich práv a plnění povinností. Nejednalo se tedy o opatření, které by bylo nepřiměřené.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že nepřetržité sledování jejich cel prostřednictvím kamerového systému, prováděné minimálně zčásti ženským personálem, bylo v rozporu s jejich právem na respektování soukromého života zaručeného článkem 8 Úmluvy.

a) K použitelnosti článku 8 Úmluvy

Soud nejprve k právu vězněných osob na respektování soukromého života připomněl, že již samotné umístění osoby pod nepřetržitý dohled kamer představuje citelné omezení soukromí. Musí být proto považováno za závažný zásah do práva na respektování soukromí, které představuje součást soukromého života. Z tohoto důvodu se zde použije článek 8 Úmluvy (*Van Der Graaf proti Nizozemsku*, č. 8704/03, rozhodnutí ze dne 1. června 2014; *Vasilică Mocanu proti Rumunsku*, č. 43545/13, rozsudek ze dne 6. prosince 2016, § 36).

b) K odůvodněnosti stížnosti

V projednávané věci nebylo pochyb o tom, že se stěžovatelé v celách nacházeli pod nepřetržitým dohledem kamer. Jednalo se o obecné opatření, které je součástí celkového systému zabezpečení vězeňských zařízení. Vláda rovněž uznala, že dohled prostřednictvím kamer byl prováděn i ženským personálem. Nebylo tedy sporu v tom, že došlo k zásahu do práva na respektování soukromého života stěžovatelů.

Soud ohledně zákonnosti zásahu připomněl, že Úmluva kromě požadavku na existenci zákonného základu stanoví i požadavky na kvalitu zákonného rámce, který musí být dostupný a předvídatelný. Musí tedy poskytovat adekvátní a účinné záruky proti zneužití zejména co do stanovení mezí před svévolným uplatňováním ze strany vnitrostátních orgánů (*M. M. proti Spojenému království*, č. 24029/07, rozsudek ze dne 13. listopadu 2012, § 193). Byť výklad a použití vnitrostátního práva náleží primárně vnitrostátním orgánům, zejména soudům, úlohou Soudu je ověřit, zda provedený výklad a použití práva jsou v souladu se zásadami zaručenými Úmluvou vyloženými ve světle judikatury Soudu (*Cocchiarella proti Itálii*, č. 64886/01, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2006, § 81–82).

Soud zjistil, že vnitrostátní úprava obsažená v zákonech vztahujících se k výkonu vazby i trestu umožňovala vězeňské službě používat technické prostředky dohledu včetně kamerových systémů. Nestanovila však žádné bližší podrobnosti používání kamer – zda se mají sledovat jen společné či i ubytovací prostory, v jakou dobu má sledování probíhat, podmínky a délku sledování, podle jakých pravidel se má postupovat apod. Jediným požadavkem bylo informovat vězněné osoby o používání technických prostředků dohledu.

Soud si byl vědom toho, že zákony nemohou být příliš rigidní, jinak by neumožňovaly reagovat na měnící se okolnosti; jejich znění tedy nevyhnutelně musí být do určité míry obecné. Požadavek předvídatelnosti přitom nelze vykládat tak, že vyžaduje stanovení podrobných podmínek a postupů již na úrovni zákona. Z hlediska naplnění zákonnosti postačí, pokud jsou podrobnosti stanoveny v podzákonných předpisech (*Association Ekin proti Francii*, č. 39288/98, rozsudek ze dne 17. července, § 46). Podzákonné předpisy nicméně v tomto případě obsahovaly pouze technická upřesnění prostředků dohledu v zařízeních sloužících k výkonu vazby a trestu, tj. jaké prostředky, včetně kamer, lze použít. Výslovně bylo přitom uvedeno, že v každé cele má být umístěna kamera, aniž by však byly stanoveny podmínky či postupy, resp. pravidla pro jejich používání. Nebylo ani specifikováno, zda dochází k nahrávání a uchovávání záznamů z kamer, a pokud ano, jaká pravidla platí pro shromažďování údajů, délku jejich uchovávání, použití či zničení (srov. *M. M. proti Spojenému království*, cit. výše, § 199–206). Vnitrostátní úprava však musí poskytovat záruky proti zneužití uchovávaných osobních údajů (*S. a Marper proti Spojenému království*, č. 30562/04 a 30566/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2008, § 103).

Soud se neztotožnil ani s odkazem vlády na rozhodnutí ve věci *Van der Graaf proti Nizozemsku* (cit. výše), neboť tento případ se v podstatných rysech odlišoval. Stěžovatelé v projednávané věci nebyli umístěni pod nepřetržitý dohled kamer na základě individuálního a odůvodněného rozhodnutí, které by ospravedlňovalo použití takového opatření s ohledem na sledovaný legitimní cíl, opatření nebylo časově omezeno ani nedocházelo k pravidelnému přezkumu jeho trvání.

Používání kamerového systému proto sice dle Soudu mělo určitý základ ve vnitrostátním právu, ale ten z hlediska vymezení oprávnění a způsobu používání nebyl dostatečně jasný a neposkytoval adekvátní individuální záruky proti svévoli. Vězeňská služba naopak s ohledem na výklad provedený vnitrostátními soudy mohla jakoukoli osobu ve vazbě či výkonu trestu v kteroukoli dobu bez stanovení jakýchkoliv podmínek včetně časového omezení či pravidelného přezkumu umístit kdekoli v zařízení pod nepřetržitý dohled kamer. Vnitrostátní právo v tomto ohledu nenabízelo žádné záruky proti svévoli úředních osob.

Byť Soud uznal, že v rámci provozu vězeňských zařízení může být nezbytné provádět nepřetržitý dohled nad některými prostory, případně i osobami, a to i za použití kamerových systémů, existující

právní úprava v dané věci s ohledem na výše uvedené neposkytovala potřebnou ochranu před svévolnými zásahy do soukromého života stěžovatelů. Zásah do práva stěžovatelů tedy nebyl zákonný ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy, čímž došlo k porušení tohoto ustanovení.

Soud se proto dále nezabýval tím, zda zásah sledoval legitimní cíl a byl nezbytný v demokratické společnosti. Nevěnoval se tak ani otázce, zda obsluha kamerového systému ženským personálem byla v souladu s čl. 8 odst. 2 Úmluvy, neboť odpověď na ni je dle Soudu až součástí posouzení přiměřenosti zásahu.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY

Dva ze stěžovatelů dále namítali, že neměli na vnitrostátní úrovni k dispozici žádný účinný prostředek nápravy porušení článku 8 Úmluvy.

Soud úvodem upozornil, že článek 13 Úmluvy zaručuje existenci dostupného prostředku nápravy na vnitrostátní úrovni, který umožňuje vymáhat práva a svobody přiznané Úmluvou bez ohledu na to, v jaké podobě jsou ve vnitrostátním právním řádu zakotveny. Rozsah závazků smluvních stran vyplývajících z článku 13 se pak bude lišit v závislosti na povaze námítky stěžovatele (*Voynov proti Rusku*, č. 39747/10, rozsudek ze dne 3. července 2018, § 38). Soud dále zopakoval, že účinný prostředek nápravy dle článku 13 Úmluvy vyžaduje posouzení podstaty námítky porušení práva chráněného Úmluvou. Ve vztahu k námitce porušení článku 8 Úmluvy to znamená, že vnitrostátní orgány musí provést poměrování a posoudit, zda zásah do práva odpovídá naléhavé společenské potřebě a je přiměřený sledovanému legitimnímu cíli (*Voynov proti Rusku*, cit. výše, § 42).

V projednávané věci vnitrostátní soudy uvedly, že nepřetržitý dohled kamerami představuje nezbytnou součást trestu, součást systému zabezpečení sloužící k ochraně vězňů a personálu zařízení, jakož i ke kontrole plnění povinností vězněných osob. Vnitrostátní právní úprava tak, jak byla vyložena vnitrostátními soudy, proto vůbec nepočítala s poměrováním či umožněním vězněné osobě dosáhnout soudního přezkumu přiměřenosti jejího umístění pod nepřetržitý dohled kamer s ohledem na zájem na ochraně jejího soukromí.

Soud v této souvislosti připomněl, že článek 13 Úmluvy nelze vykládat tak, že zahrnuje možnost brojit proti vnitrostátnímu právnímu předpisu z důvodu tvrzeného nesouladu s Úmluvou, neboť by tím Soud požadoval po smluvních státech, aby začlenily Úmluvu do vnitrostátního práva (např. *Greens a M.T. proti Spojenému království*, č. 60041/08 a 60054/08, rozsudek ze dne 23. listopadu 2010, § 90–92). V projednávané věci si však stěžovatelé stěžovali na neexistenci účinného prostředku nápravy, který by měli k dispozici proti nepřetržitému sledování prostřednictvím kamer a negativní dopad na jejich soukromí. Soud proto shledal porušení článku 13 Úmluvy, neboť stěžovatelé s ohledem na výše uvedené neměli k dispozici účinný vnitrostátní prostředek nápravy ve vztahu k tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy.

C. K ČLÁNKŮM 41 A 46 ÚMLUVY

Přestože Soud shledal porušení článků 8 a 13 Úmluvy a uvedl, že vláda má přijmout vhodná opatření, aby v souladu s rozsudkem Soudu ve smyslu článku 46 Úmluvy splnila své povinnosti v souvislosti se zajištěním práva stěžovatelů a dalších osob na respektování jejich soukromého života, nepovažoval za vhodné přiznat spravedlivé zadostiučinění dle článku 41 Úmluvy ve formě finanční náhrady z titulu nemajetkové újmy. Výše uvedené závěry dle Soudu nepochybně přesahují věc stěžovatelů. Konstatování porušení Úmluvy spolu s důsledky, které z něj plynou pro budoucnost, však Soud za daných okolností pokládal za dostatečné spravedlivé zadostiučinění (*S. a Marper proti Spojenému království*, cit. výše, § 134).

III. Oddělená stanoviska

Soudkyně Keller a soudce De Gaetano ve svém částečně nesouhlasném stanovisku nesouhlasili se závěrem o nepřiznání spravedlivého zadostiučinění ve formě finanční náhrady stěžovatelům. Soud by

dle jejich názoru naopak měl touto formou podporovat ty stěžovatele, kteří, ač se domáhali individuální nápravy, upozornili i na systémová porušování Úmluvy. Zadostiučinění v této formě totiž neslouží jen jako kompenzace pro individuální stěžovatele, ale rovněž motivuje státy k urychlenému a účinnému provedení nápravy. Tento názor dle soudců rovněž vyplývá i z judikatury Soudu k článku 41 Úmluvy v podobných věcech (např. *Vukota-Bojić proti Švýcarsku*, č. 61838/10, rozsudek ze dne 18. října 2016, § 73–77).